

„Jobb dolog hinni, mint kételkedni” – mondta egyszer Ady. Ha az olvasó a *Szavak a rengetegből* felütése előtt elfogad egy mottót, talán érdemes megfontolnia e biztatásnak is hatályos Ady-féle gondolatot. Mert Nagy Gáspár esszégyűjteménye, bár különböző ízlés- és stílusirányú körről fest tablót, a mesterség értelmét illetően nagyon is összetartozó társaságba vezeti be olvasóját. Hívók közé, akiknek (kimondott vagy sugallt) hite túlmutat az írás belvilágán – a szerző szavaival: „kultúra: nemzetet megtartó erőforrás”. Amelyben kinek ne volna érdeke inkább hinni, mint kételkedni.

KELEMEN LAJOS

(*Tisztatáj Könyvek, Szeged, 2004,*
432 oldal, 2950 Ft)

...or not to be
Molnár Ferenc levelei
Darvas Lilihez

Rejtett sorozat megjelentetését kezdte el két évvel ezelőtt a Petőfi Irodalmi Múzeum, kéziratárának különleges értékeit közrebocsátva. A formailag különböző kötetek, melyeket a feltárt dokumentumok lelőhelye mégis összekapcsol, 2002-ben Ady Endre, idén pedig Molnár Ferenc életének korábban ismeretlen vonatkozásait adják közre. Mindket-

tő a magyar kiadványok világának ritka képviselője: bibliofília, szaktudomány és ismeretterjesztés találkozik bennük illusztrációs anyaguk, formátumuk és nyomdai kiállításuk, szövegekészítésük és szövegértelmezésük, valamint a dokumentumok mögött álló hatásos személyiségek kiválasztása folytán. Sőt, némi exkluzivitást sem nélkülöznek, amit a viszonylag kis példányszám és a szűkített sorszámozás biztosít.

A második kötet, melyet a sorozat szerkesztője, Varga Katalin rendezett sajtó alá, egy sikeres író és egy sikeres színész nő kapcsolatának levelekben tükröződő világát mutatja be; Molnár Ferenc 1924. január 11-e és 1945. július 31-e közötti sorait tartalmazza, pontosan 66 küldeményt. Az egyik legolvasottabb magyar ifjúsági regény írója és Darvas Lili egyaránt az ismeretlenségből indultak és a hírnévbe értek, számtalan kitűnni vágyó ifjú és leány álmait valósítva meg. A postai üzenetek hatása emiatt várhatóan kétszeres: az irodalom- és színháztudomány számára eddig ismeretlen tények, összefüggések feltárásával járhatnak, nem beszélve arról az érdeklődésről, amelyet e két életút a legszélesebb olvasóközönségben kiválthat.

Az előzetes elvárásokat a kötet a legmesszebbmenőkig beteljesíti, sőt meg is haladja. A levelezés kezdetét és végét ugyanis, mintha csak Molnár Ferenc életét is megírta volna valaki, „árnyak” kísérik: Fedák Sári, az első

feleség és Barta Wanda, az önkéntes titkárnő. A köztük fennállt viszonylatrendszerre Gajdó Tamás utószava vet fényt, felvázolva a vélhető indokokat, s szembesítve azokat a kortársak és az utókor véleményével. A levelekből például nem derülnek ki a Fedák–Molnár házasság mindkettőjük számára előnnyel járó következményei, de a Barta Wanda életét és halálát kísérő körülmények sem. Ennek az utószónak, valamint a kötet egészének is egyik legnagyobb érdeme, mindezek bemutatása mellett, hogy kérdőjeleket tesz az íróról korábban kialakult, változtathatatlanul látszó megállapítások mellé: főleg életfordulatainak megokolását illetően. És nem is lehet másképp: megkérdőjelezi a rá vonatkozó emlékezőbizonyos részleteit is. Két kritikus pont ragadható meg Molnár Ferenc és Darvas Lili életében, az egyik a szülőföldtől, a másik pedig az Európától való elválással áll kapcsolatban – mindkettő életpályájuk egy-egy szakaszának lezárását is jelentette. A levelek, az értelmező jegyzetek és az utószó fővonalként természetesen e kapcsolat folyamatos rajzát adják, a háttérben mindig magyarországi korrajzzal, de a fő téma azért a színház maradt, a férj bemutatói, a feleség szerepei és az előadások létrehozása. Világosan érzékelhetővé válik művészet és valóság különbözősége, ahogyan a házasság szokatlansága is: a kölcsönös ragaszkodás mellett a saját életpálya autonómiájának védel-

me. S a rendelkezésekre álló keretek között a szövegközlés és a kommentár egy differenciáltabb Darvas Lilikép megteremtésére is kísérletet tesz, többek között szerepeinek teljes körű közlésével, illetőleg a róla fennmaradt fényképfelvételekkel.

A kötet a tudományos kritériumoknak is megfelel: a főszöveget magyarázó jegyzetek egészítik ki, s több szempontú mutatórendszer teszi lehetővé a tematikus keresést. Mindez példásan dokumentálva levelek, táviratok, képeslapok és egyéb iratok hasonmásaival. A tipográfiai igényességet – és a kiváló nyomdai munkát –, amely még a jegyzetek indexeire is kiterjed, csak dicsérni lehet. Az illusztrációkat tekintve a kiadó kimondottan reprezentatív kiadványt hozott létre.

Darvas Lilinek hosszú életet adott a sors, Makk Károly filmjéből még sokan emlékezhetnek rá. Kár, hogy ezt a könyvet már nem veheti a kezébe.

BUDA ATTILA

(Petőfi Irodalmi Múzeum – Argumentum Kiadó, Budapest, 145 oldal, ármegjelölés nélkül)

CSIFFÁRY GABRIELLA:

Régi magyar fürdővilág

Csiffáry Gabriella *Régi magyar fürdővilág* című színes és színvonalas